

Huis Malpertuis en Woning Vaeck

Dat er meer belangstelling is voor ons bouwkundig erfgoed in de media en bij het publiek kan men toejuichen. Ons erfgoed is meer dan een verzameling bakstenen en dakpannen. De vraag is wat men wil doorgeven aan de volgende generatie. De recente media aandacht betreffende de woning Vaeck in Hofstade-Zemst en de woning in Afsnee is interessant. Alles wordt echter op een hoop gegooid terwijl er grote verschillen zijn in beide dossiers. Zoals steeds zijn nuances nodig om het debat open te houden.

Voor een administratie staat alles wat niet op de monumentenlijst is opgenomen gelijk aan de mogelijkheid tot slopen of zwaar te verminken. Er zijn maar twee mogelijkheden, al dan niet beschermd worden als monument. Het is een cultuur van "aanvinken", staat het niet op de lijst, dan wordt het gebouw vogelvrij verklaard en mag het bijgevolg worden afgebroken. Recent maakte ik een boek betreffende Riverside Tower (1968-1972) van de architecten Stynen en De Meyer. Deze iconische woontoren op de Antwerpse Linkeroever staat niet op de monumentenlijst, maar is wel een interessant gebouw dat men met respect moet bejegenen. Dat er in Vlaanderen veel rotzooi werd opgetrokken betwijfelt niemand. Maar er zijn ook waardevolle gebouwen die niet op de monumentenlijst staan, dit is ook een realiteit.

Woning Vaeck in Hofstade-Zemst

Woning Vaeck uit 1956 is een van de laatste gave getuigen van het 'natuurlijke modernisme' van de jaren 50 en is wellicht de knapste woning die architect Roger De Winter heeft ontworpen.

Het was bovendien een van zijn eerste vrijstaande woningen, na een periode van baanbrekende rijhuizen in Vilvoorde (aanvankelijk met Paul-Emile Vincent, nadien met Lucien Engels). De villa Vaeck komt voor in verschillende publicaties, zelfs één uitgegeven door de Provincie Vlaams-Brabant in 2010. Men kan toch verwachten dat het gemeentebestuur van Zemst zich gaat informeren. Ik veronderstel dat er in Zemst een bibliotheek is en dat men ook contact kan opnemen met de Dienst Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap. De burgemeester Veerle Geerinckx is van dezelfde partij als minister Matthias Diependaele (NV-A), bevoegd voor Erfgoed. Dus zeker geen obstakels!

Foto archief familie De Winter

Ook de organisatie DOCOMOMO België zet zich in om meer aandacht te vragen voor het jong patrimonium. Op hun website staan gebouwen die het risico lopen om gesloopt te worden of onherroepelijk te worden verminkt. Waarom contacteerde een gemeentebestuur niet dergelijke organisaties om advies in te winnen? Het is een goed voorbeeld van wat ik hierboven schreef, staat niet op de lijst, dus is het voor een ambtenaar waardeloos!

In een brief aan de burgemeester vroeg ik om geen vergunning af te leveren. De woning staat op een ruim terrein waar zelfs een tweede woning kan worden opgebouwd. Misschien een piste om te bestuderen en een voorstel dat ik in mijn schrijven aan het gemeentebestuur formuleerde. Een stedenbouwkundige afwijking is beter dan de woning Vaeck te slopen.

Villa Malpertuis in Afsnee

In De Standaard van 12 april staat betreffende deze villa een uitvoerig artikel geschreven door Sander Luyten. Het dossier is van een totaal andere aard. De oproep voor het niet slopen gebeurde door Piet Boyens, een zeer gewaardeerde auteur die een paar standaardwerken schreef betreffende het Vlaams expressionisme en de Latemse School. In de woning werkten Frits Van den Berghe en Gust De Smet. Er kwamen in de jaren '20 veel bevriende kunstenaars op bezoek om te vertoeven aan de Leie.

De monumentenlijst is er om gebouwen met een uitzonderlijke architectonische waarde door te geven aan de volgende generatie. Om villa Malpertuis te illustreren werd in het artikel ook het schilderij van Frits Van den Berghe uit 1923 opgenomen. Het werk met als titel "Huis van de schilder" toont echter iets anders dan de huidige toestand.

Villa Malpertuis is niet meer origineel en werd een burgerlijke fermette

Vermoedelijk is men bang dat het woonhuis rechts wordt gesloopt en vervangen ook iets gelijkend op het gebouw recht door dezelfde eigenaar.

Het oorspronkelijke landelijk aspect is verdwenen door de toevoeging van dakkapellen die niet in verhouding staan met het bouwvolume. Men kan de woning met een dergelijke verminking toch niet op de lijst van bouwkundig erfgoed plaatsen, dan komen zeer veel minderwaardige constructies in aanmerking. Villa Malpertuis werd reeds aangepast als een "fermette", wat zeer ver staat van een authentiek landelijke architectuur. In het geval van Villa Malpertuis is zelfs geen atelierruimte meer!

In het RADIO 1 interview "Wereld vandaag" stelde ik de vraag of ook de woning waarin Hugo Claus één van zijn meesterwerken schreef "Het verdriet van Vlaanderen" zal worden behoud van afbraak? Plaatsen met een cultuurhistorisch verhaal kunnen belangrijk zijn, maar dit moet wel

cruciaal zijn in een bredere context. Waarom heeft Piet Boyens niet eerder stappen gezet?

Dit wil niet zeggen dat men plaatsen met een band met cultuurproductie (schilderkunst, literatuur,...) uit het oog moeten verliezen. Waar de twee samenkomen is bijvoorbeeld het woonhuis van Stijn Streuvels "Het Lijsternest" in Ingooigem of het woonhuis van de schrijver Maurice Roelands (werk van Willy Van der Meeren). Er zijn nog voorbeelden te vinden.

In dit geval in Afsnee is het ook mogelijk dat men gewoon tegen een nieuwbouwproject is en dat men de samenkomst van schilders als argument inzet om een iets te willen tegenhouden. Ik kan iedereen aanraden eens een bootje te huren en de Leie af te varen tot in Latem. Een enfilade van pronkerige villa's: van een idyllisch, landelijk karakter is al lang geen sprake meer.

Waardevol bouwkundig erfgoed

Naast het beschermen zijn er nog andere mogelijkheden om de burger te betrekken in een erfgoedbeleid. De stad Gent is begonnen met het opmaken van een lijst van gebouwen die waardevol zijn maar tot op heden geen bescherming kregen. Op de website van de stad kan men info vinden betreffende deze werkwijze. "Voor de eigenaar heeft de opname van een gebouw in de inventaris een aantal voordelen. Wanneer de eigenaar de gevel wil restaureren, kan de Stad hiervoor een subsidie geven. Een eigenaar kan voor werken aan het pand in aanmerking komen voor een erfgoedlening bij het Participatiefonds Vlaanderen. Bovendien is er een afwijking van de normen rond energieprestatie en binnenklimaat voorzien. Zo kan de erfgoedwaarde van het pand behouden blijven en kan het pand toch aangepast worden aan hedendaagse woonkwaliteitsnormen".

Meestal is het argument dat men gebouwen niet kan aanpassen aan de gestelde nieuwe normen van isolatie en andere voorschriften. De nieuw uitgevaardigde eisen hebben in de eerste plaats betrekking op de nieuwbouw. Dat er ook inspanningen moeten gebeuren om het bestaand arsenaal van constructie aan te passen aan strengere normen is evident. Anderzijds is het onmogelijk om elk gebouw met een historische waarde aan te passen aan uiterste normen. Als men voorop stelt dat elk gebouw met erfgoedwaarde hieraan moet voldoen dan mag met duizenden monumenten slopen. Ondertussen beseft men ook dat slopen een grote ecologische voetafdruk heeft en erg belastend is voor ons milieu.

Marc Dubois April 2023